

บทที่ 1

บทนำ

1 ความเป็นมาและความสำคัญ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันมีการยอมรับกันโดยทั่วไปว่า มนุษย์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ป่าตั้งแต่สมัยที่มนุษย์ยังดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติในป่าหรือในถ้ำ แม้ในสมัยปัจจุบันเมื่อมนุษย์เจริญขึ้นสัตว์ป่ายังมีบทบาทสำคัญมากขึ้นต่อมนุษย์ กล่าวคือ สัตว์ป่าจะให้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจจากเนื้อหรือส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ป่า เช่น ขน เขา และหนัง เป็นต้น สัตว์ป่าจะให้ประโยชน์ทางด้านวิชาการ เนื่องจากการค้นคว้าทดลองด้านวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันยังจำเป็นต้องใช้สัตว์ป่าทดลอง เช่น ในทางการแพทย์ นอกจากนี้ สัตว์ป่าจะให้ประโยชน์ทางด้านความงามและคุณค่าทางจิตใจ เนื่องจากสัตว์ป่าจะทำให้ธรรมชาติมีชีวิตชีวา ทำให้ประชาชนในสังคมได้ผ่อนคลายความตึงเครียด รู้สึกสดชื่น เกิดพลังที่สร้างประโยชน์แก่สังคมซึ่งไม่สามารถตีราคาเป็นจำนวนเงินได้ เมื่อสัตว์ป่ามีความสำคัญการจัดการและอนุรักษ์จึงมีแนวทางในการจัดการและอนุรักษ์ 3 ประการที่สำคัญ คือ ประการแรก จะต้องป้องกันมิให้จำนวนสัตว์ป่าลดลงจนใกล้สูญพันธุ์ รวมทั้งการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ แหล่งอาหารของสัตว์ป่าให้อยู่ในสภาพอุดมสมบูรณ์ และประการสุดท้าย ต้องมีการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าให้เกิดประโยชน์สูงสุดและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรน้อยที่สุด เช่น การจัดสถานที่ชมสัตว์ป่า หรือการเปิดให้ล่าสัตว์นั้น ๆ ได้ตามกฎหมาย

ในบรรดาสัตว์ป่า ช้างเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีความผูกพันกับสังคมไทยตั้งแต่ชนชั้นกษัตริย์จนถึงสามัญชน กล่าวคือ ช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองมาโดยตลอดและใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการทำสงคราม การชักลากไม้ออกจากพื้นที่ป่า หรือนำมาฝึกเพื่อใช้ในการแสดงหรืองานพิธีต่าง ๆ คณะรัฐมนตรีได้ประกาศให้ 13 มีนาคม ของทุกปีเป็น “วันช้างไทย” เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญและพร้อมใจมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ช้างไทยให้คงอยู่ แต่ปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้าง คือ การเปลี่ยนแปลงของแหล่งอาศัยของช้างป่าทำให้เกิดปัญหา “ช้างติดเกาะ” ทำให้การล่าและจับช้างป่าทำได้ง่ายขึ้น และช้างป่าก็ออกไปทำลายพืชไร่และทรัพย์สินของประชาชนได้ง่ายและบ่อยครั้งมากขึ้น นำมาซึ่งการบาดเจ็บและเสียชีวิตของคนและช้างหากไม่มีมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมและยั่งยืน อีกทั้งในประเด็นเฉพาะงาช้างซึ่งประเทศไทยถูกจัดให้เป็นประเทศที่มีปัญหาเกี่ยวกับการค้างาช้างที่ผิดกฎหมายและไม่มีมาตรการในการควบคุมการค้างาช้างที่มีประสิทธิภาพ

จังหวัดจันทบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 6,338 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าและเทือกเขาซับซ้อน บางส่วนเป็นที่ราบมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกพืชอาหารที่สำคัญคือการทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะสวนผลไม้ ภาพรวมในการพัฒนาจึงต้องสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเดิมด้วยหากแต่ในหลายพื้นที่ของจังหวัดจันทบุรีกลับประสบปัญหาเกี่ยวกับช้างป่าในลักษณะต่าง ๆ หลายรูปแบบและมีความบ่อยมากครั้งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งอยู่รอบเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ซึ่งมีอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง อุทยานแห่งชาติเขาสิบห้าชั้น และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนเป็นผืนป่าที่มีบริเวณอยู่ในเขตอำเภอซึ่งส่งผลทำให้ชุมชนในบริเวณพื้นที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า

อีกทั้งยังมีการทำร้ายช้างป่าที่เข้ามาทำลายพืชไร่และทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ด้วยแสดงถึงความต้องการมาตรการพิเศษในการจัดการและอนุรักษ์ช้างป่าในขณะที่ไม่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินสมควร

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าแบ่งได้เป็น กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ ดังนี้

1) กฎหมายระหว่างประเทศ

ในกรณีของช้างป่าเป็นสัตว์ป่าประเภทหนึ่งจึงถือเป็นทรัพยากรชีวภาพที่เป็นส่วนประกอบในพื้นที่ป่าอันเป็นระบบนิเวศทางบกที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ ใช้ประโยชน์ และแบ่งปันทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน โดยมีพันธกรณีให้ภาคีสมาชิกอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ที่เหมาะสมคือ การจัดตั้งระบบพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่ซึ่งต้องการมาตรการพิเศษ การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ โดยการวางมาตรการบำรุงและฟื้นฟูชนิดพันธุ์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์และนำกลับเข้าสู่ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติเดิมอย่างยั่งยืน

ในส่วนการใช้ประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนแต่ละภาคีสมาชิกต้องประสานการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืนให้เข้ากันกับนโยบายและแผนระดับชาติ โดยการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นจัดทำและปฏิบัติตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในพื้นที่เสื่อมโทรม ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาวิธีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน อีกทั้ง จะต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม

นอกจากนั้น ช้างป่าในประเทศไทยซึ่งเป็นช้างเอเชียยังถือเป็นสัตว์ป่าในบัญชีชนิดพันธุ์หมายเลข 1 ตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) ซึ่งเป็นชนิดพันธุ์ที่มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์จึงห้ามค้าในเชิงพาณิชย์การส่งออกจะต้องได้รับความยินยอมจากประเทศนำเข้าก่อน

2) กฎหมายภายในประเทศ

กฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าได้แก่

ก) รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย โดยในมาตรา 28 และมาตรา 27 ได้บัญญัติรับรองให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย และสิทธิในทรัพย์สิน ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในมาตรา 43 (2) ได้บัญญัติรับรองให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติได้ และในมาตรา 57 (2) ได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน ตามที่กฎหมายบัญญัติได้

นอกจากนั้น ในมาตรา 43 (3) ได้บัญญัติรับรองให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ และในวรรคท้ายได้บัญญัติให้สิทธิตามมาตรานี้หมายความรวมถึง สิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

ข)กฎหมายแม่บท

พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า พระพุทธศักราช 2464 มาตรา 6 ได้บัญญัติให้การจับช้างป่าไปใช้สอยต้องขออนุญาตต่อรัฐบาลและต้องเสียภาคหลวงโดยอาจแบ่งช้างที่จับได้ให้หรือเรียกเป็นจำนวนเงินแก่แผ่นดินนอกจากนั้น ในมาตรา 18 มาตรา 19 และ มาตรา 20ยังได้บัญญัติห้ามฆ่าหรือทำร้ายช้างป่าโดยวิธีใด ๆ เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็นเพื่อป้องกันชีวิตหรือทรัพย์สินสมบัติของตนเองหรือของผู้อื่น หรือกระทำโดยพฤติการณ์อันพ้นวิสัยจะป้องกันหลีกเลี่ยงได้

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติให้ช้างป่าเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามกฎหมายกระทรวง เมื่อเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองมีข้อห้ามอยู่หลายประการที่สำคัญคือ ในมาตรา 16 ได้บัญญัติห้ามล่าหรือพยายามล่าสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่เป็นการกระทำโดยทางราชการที่ได้รับอนุญาตในมาตรา 18 ได้บัญญัติห้ามเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองเว้นแต่เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดได้รับใบอนุญาตหรือเป็นการเพาะพันธุ์ของผู้รับใบอนุญาตจัดตั้ง และดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะ หรือการห้ามครอบครองหรือค้าสัตว์ป่าคุ้มครองหรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครองเว้นแต่จะได้รับอนุญาตตามมาตรา 19 และมาตรา 20 เป็นต้น

ในกรณีที่ประสงค์จะดำเนินกิจการสวนสัตว์ ในมาตรา 4 ได้บัญญัติให้สวนสัตว์สาธารณะหมายความว่า สถานที่หรือบริเวณซึ่งรวบรวมสัตว์ป่าไว้เพื่อประโยชน์แก่การพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษา การค้นคว้าหรือวิจัยของประชาชนและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ป่า โดยผู้ใดประสงค์จะจัดตั้งและดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตามมาตรา 29 เมื่อได้รับอนุญาตแล้วในมาตรา 30ได้บัญญัติให้ต้องแจ้งรายการเกี่ยวกับชนิดและจำนวนสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าวที่มีไว้ในครอบครองพร้อมทั้งหลักฐานการได้มาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องแจ้ง พนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่ชักช้าทุกครั้งที่มีการเพิ่มจำนวนหรือลดจำนวนของสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง และซากของสัตว์ป่าดังกล่าวที่อยู่ในความครอบครองส่วนของการเพาะพันธุ์จะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวน หรือสัตว์ป่าคุ้มครองที่อยู่ในความครอบครองเพื่อประโยชน์แก่กิจการสวนสัตว์สาธารณะของตนโดยมีรายละเอียดกำหนดไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540 ออกตามความในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และได้มีกฎหมายเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนสัตว์ พ.ศ. 2497อีกด้วย

ในด้านผู้ทรงสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรตามรัฐธรรมนูญปัจจุบันนั้นรวมไปถึงชุมชน โดยมีกฎหมายแม่บทที่บัญญัติถึงความหมายและลักษณะของชุมชนคือ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 บัญญัติให้ชุมชนหมายถึง กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันโดยมีผลประโยชน์และ

วัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนกันหรือทำกิจกรรมอันชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมร่วมกัน หรือดำเนินการอื่นอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีระบบบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้ และยังได้บัญญัติความหมายของคำว่าชุมชนท้องถิ่นหมายถึง ชุมชนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่หมู่บ้านหรือตำบลและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม หมายถึง ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเกิดขึ้นก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยผู้แทนของชุมชนปรึกษากันจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลประกอบไปด้วยสมาชิกผู้แทนชุมชนและสมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ มีภารกิจที่สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

ในกรณีที่มีความเสียหายอันเกิดขึ้นจากสัตว์ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 ได้บัญญัติให้เจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่สัตว์นั้น เจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาจะไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่า ตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดและวิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นย่อมจะมีขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น หากเป็นเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิด การชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินจึงเป็นไปตามสิทธิซึ่งศาลกำหนดตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

นอกจากนั้น ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในการอนุรักษ์จัดการสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ในมาตรา 22 ได้บัญญัติให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสงวน อนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งพระราชกฤษฎีกาโอนกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ พ.ศ. 2546 มาตรา 6 ได้บัญญัติให้มีอำนาจหน้าที่ในการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง ฟื้นฟู ดูแลรักษา ส่งเสริมและทำนุบำรุงทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทั้งนี้ ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า นอกจากนั้น กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2547 ได้กำหนดให้มีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง ฟื้นฟู ดูแลรักษา ส่งเสริม และทำนุบำรุงทรัพยากรสัตว์ป่า การจัดที่พักผ่อนของประชาชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การรักษาสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า แหล่งอาหาร แหล่งนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวทางประการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาผลกระทบจากช้างป่าในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอกง่างาม จังหวัดจันทบุรี อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีกฎหมายบัญญัติรับรองให้เกิดการอนุรักษ์ช้างป่า ในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากช้างป่าผู้เสียหายต้องมีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยาอย่างเป็นธรรมจากรัฐซึ่งมีภารกิจพื้นฐานในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน นอกจากนั้น การจัดตั้งสวนสัตว์เพื่อบูรณาการแก้ไขปัญหาช้างป่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและได้รับผลประโยชน์ด้วยภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม

กฎหมายแม่บทที่เกี่ยวข้องซึ่งในงานวิจัยนี้ที่สำคัญคือ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุญาตให้จัดตั้งสวนสัตว์สาธารณะได้ แต่กลับไม่มีเนื้อหาที่สนับสนุนให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากช้างป่าด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายในการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าในตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี” และจัดทำข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวต่อไป

1.2 ความสำคัญของปัญหา

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การบังคับใช้กฎหมายแม่บทเพื่ออนุรักษ์ช้างป่าในปัจจุบันนั้นมีที่มาและความสำคัญของปัญหาที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในภัยพิบัติที่เกิดจากช้างป่า

ภัยพิบัติ คือ เหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบ หรือสร้างความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของคนเป็นจำนวนมากและเป็นวงกว้างเกินกว่ากำลังของผู้ประสบเหตุจะรับมือได้โดยลำพัง หรือเกินกว่าจะแก้ไขโดยใช้กลไกปกติที่มีอยู่ในท้องที่ที่ประสบเหตุนั้นภัยพิบัติที่เกิดจากช้างป่าในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่เป็นภัยพิบัติอันเกิดจากธรรมชาติคือเป็นภัยพิบัติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินในการพิจารณาความรับผิดชอบในภัยพิบัติที่เกิดจากช้างป่านั้นมีความสำคัญ เพราะจะส่งผลไปถึงสิทธิในการได้รับชดเชยความเสียหาย เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายในเรื่องละเมิดกรณีความเสียหายที่เกิดจากสัตว์ป่านั้นไม่เข้าเงื่อนไขให้ต้องรับผิดชอบเพราะเป็นสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ภารกิจของรัฐในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐเสรีประชาธิปไตยที่มีการรับรองสิทธิพื้นฐานของประชาชนในรัฐ เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย ตลอดจนสิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิซึ่งรัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครอง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติถึงแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลยั่งยืนตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายที่บัญญัติถึงการอนุรักษ์สัตว์ป่าในปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้มุ่งเน้นที่การอนุรักษ์ช้างป่าในฐานะทรัพยากรสัตว์ป่าโดยการกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง การกำหนดให้การกระทำอันตรายแก่ช้างป่าเป็นความผิดเป็นผลให้จำนวนประชากรและคุณภาพของช้างป่าในประเทศไม่ลดลง แต่ในขณะเดียวกันประเทศไทยกลับไม่มีกฎหมายที่สนับสนุนให้ประชาชนซึ่งได้รับความเสียหายจากการอนุรักษ์หรือคุ้มครองช้างป่าให้ได้รับชดเชยความเสียหายเต็มตามสิทธิ

ปัญหาที่กล่าวมานี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐในภัยพิบัติทางธรรมชาติซึ่งในกรณีช้างป่าได้เข้าทำร้ายหรือทำลายทรัพย์สินของประชาชนจึงเกิดปัญหาว่ารัฐหรือหน่วยงานของรัฐจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับว่าหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่เฉพาะเจาะจงในการคุ้มครองดูแลช้างป่านั้นหรือไม่ เพราะหากหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่แล้วไม่คุ้มครองดูแลช้างป่านั้นให้ดีขึ้นเข้าทำร้ายหรือทำลายทรัพย์สินของประชาชน หน่วยงานของรัฐย่อมมีความรับผิดชอบ ซึ่งตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาโอนกรมป่าไม้

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง พันธุ์ ดูแลรักษา ส่งเสริมและทำนุบำรุงทรัพยากรสัตว์ป่า แต่ยังไม่ชัดเจนว่ากฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่เฉพาะเจาะจงให้แก่หน่วยงานของรัฐอื่นจะทำให้ต้องรับผิดชอบ ดังนั้น กฎหมายแม่บทของประเทศไทยจึงยังไม่มีช่องทางให้ประชาชนซึ่งได้รับความเสียหายจากช้างป่าสามารถขอรับชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ ส่งผลทำให้การดำเนินภารกิจของรัฐในการคุ้มครองสิทธิในชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินไม่บรรลุผล

1.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำสวนสัตว์เพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่าอย่างยั่งยืน

สวนสัตว์เป็นสถานที่ที่นำสัตว์มาเลี้ยงมาไว้ในที่เลี้ยงหรือยังวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้สัตว์อยู่ในบริเวณที่ควบคุมดูแลได้ ไม่ว่าจะด้วยประโยชน์ใดจะมีการเรียกเก็บค่าผ่านประตูค่าชมกิจกรรมหรือไม่ ทั้งนี้ ต้องไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อกิจการละครสัตว์หรือร้านขายสัตว์ โดยสวนสัตว์แบ่งออกเป็น 5 ประเภทคือ สวนสัตว์, สวนสัตว์เปิด, ซาฟารี, สวนธรรมชาติและสวนสัตว์, สวนสัตว์ชนิดที่จัดแสดงสัตว์ เฉพาะประเภท เช่น สวนงู สถานที่จัดแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ และสวนสัตว์เลี้ยง การจัดทำสวนสัตว์เพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่าหรือสัตว์ป่าอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี จะเกิดประโยชน์อย่างน้อยสามประการคือ เป็นการอนุรักษ์พันธุ์ช้างป่าไว้ไม่ให้สูญพันธุ์ ลดการเผชิญหน้าระหว่างประชาชนในชุมชนกับช้างป่า รวมทั้งสามารถสร้างรายได้จากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ในการแก้ไขปัญหาช้างป่าโดยการจัดทำสวนสัตว์นั้นได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี กฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่สนับสนุนให้สามารถทำได้กล่าวคือ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้เป็นสิทธิของบุคคลและชุมชนที่สามารถเข้าชื่อเพื่อเสนอกิจการที่เป็นประโยชน์ให้รัฐพิจารณาได้ อีกทั้งรัฐยังมีภารกิจในการจัดให้มีการอนุรักษ์ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรช้างป่าอย่างยั่งยืนได้ แต่กฎหมายแม่บทซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องมีเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่ทำให้บุคคลหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบไม่สามารถจัดตั้งสวนสัตว์ได้ 2 ประการคือ ประการแรกเงื่อนไขในการขอจัดตั้งสวนสัตว์ต้องมีหลักฐานแสดงสิทธิในที่ดินซึ่งจะขอจัดตั้งสวนสัตว์ไม่สอดคล้องต่อปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะช้างป่านั้นออกมาจากเขตอุทยานแห่งชาติไม่สามารถมีหลักฐานแสดงสิทธิในที่ดินได้ และประการที่สองในการจัดตั้งสวนสัตว์จะต้องมีสัตว์แพทย์และผู้ประกอบการบำบัดโรคประจำสวนสัตว์ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่สูง และต้องได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ การจัดให้บุคคลและชุมชนสามารถใช้และได้รับประโยชน์จากช้างป่าตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติจึงไม่อาจบรรลุผลได้

ปัญหาที่กล่าวมานี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับแนวความคิดในการจัดทำสวนสัตว์อย่างยั่งยืน ซึ่งกฎหมายแม่บทของประเทศไทยไม่มีบัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำสวนสัตว์ที่เป็นภารกิจของรัฐในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในพื้นที่จึงส่งผลทำให้การจัดทำสวนสัตว์เพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่าไม่สามารถดำเนินการให้มีผลเป็นรูปธรรมได้ การจัดทำภารกิจของรัฐในการอนุรักษ์ช้างป่าอย่างยั่งยืนไม่บรรลุผล ดังนั้น หากประเทศไทยยังไม่มีมาตรการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและมีการบังคับใช้อย่างจริงจังส่งผลให้การแก้ไขปัญหาช้างป่าในบริเวณตำบลพวา อำเภอ

แก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี จึงยังไม่สอดคล้องและสนับสนุนต่อแนวความคิดในการจัดทำสวนสัตว์ เพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่าช้างป่าในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

1.2.3 ปัญหาเกี่ยวกับชุมชนในการอนุรักษ์ช้างป่า

ตามแนวความคิดทางสังคมวิทยาของชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคม โดยหมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในพื้นที่หรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน และอยู่ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน ชุมชนจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ มีประชาชน มีอาณาบริเวณ ประชาชนเหล่านั้นเป็นสมาชิกของชุมชนซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ชุมชนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาช้างป่า เนื่องจากได้อยู่อาศัยดำรงชีวิตในหรือโดยรอบพื้นที่ป่าซึ่งในงานวิจัยนี้คือพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีซึ่งมีส่วนได้เสียโดยตรงที่ได้ผลกระทบจากช้างป่า แนวทางการจัดการโดยให้ชุมชนได้บริหารจัดการจึงเป็นการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น การกำหนดความหมายและลักษณะของชุมชนจึงมีความสำคัญเพราะจะมีผลต่อสถานะของชุมชนในทางกฎหมาย ซึ่งเป็นวิธีการหรือเทคนิคทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่สูงขึ้นมาทำนองเดียวกันกับนิติบุคคล

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีแนวทางให้ชุมชนเป็นหน่วยหนึ่งทำนองเดียวกับบุคคลที่มีสิทธิจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน แต่กฎหมายแม่บทที่เกี่ยวข้องไม่สนับสนุนให้ชุมชนมีสิทธิกระทำการได้ โดยในการจัดตั้งสวนสัตว์ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ผู้ที่จะขออนุญาตจัดตั้งสวนสัตว์ได้นั้นคือ บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลไม่รวมถึงชุมชนด้วย ดังนั้น การที่กฎหมายแม่บทไม่กำหนดความหมายและวัตถุประสงค์ของชุมชนให้มีความชัดเจนส่งผลทำให้ชุมชนโดยตัวเองไม่อาจเป็นผู้ทรงสิทธิในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากช้างป่าได้ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ นอกจากนั้นกฎหมายแม่บทจึงยังไม่มีหลักเกณฑ์การเป็นสมาชิกชุมชน รูปแบบของชุมชนซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การติดต่อและมีนิติสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก รวมทั้งอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากช้างป่าในพื้นที่

ปัญหาที่กล่าวมานี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวความคิดในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน และแนวความคิดในเรื่องสิทธิชุมชนและการคุ้มครองสิทธิ โดยประเทศไทยไม่มีกฎหมายแม่บทที่มีเนื้อหารับรองและกำหนดรายละเอียดของชุมชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเป็นการเฉพาะยอมส่งผลทำให้สิทธิของชุมชนตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรอง คือ สิทธิการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม่มีผลเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ การอนุรักษ์ จัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ป่าในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีโดยชุมชน ซึ่งสนับสนุนและช่วยเหลือการแก้ไขปัญหาช้างป่าในท้องถิ่นขาดประสิทธิภาพ นอกจากนั้น ยังมีผลต่อการขับเคลื่อนหรือดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของท้องถิ่น สถานะทางกฎหมายของชุมชนที่ไม่ได้รับการรับรองยอมเป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนให้ชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์เพื่อกิจการสวนสัตว์

ประเด็นปัญหาทั้งหมดเป็นปัญหาสำคัญของการวิจัยทางด้านกฎหมายครั้งนี้ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535ซึ่งหากยังไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมยอมก่อให้เกิดประเด็นปัญหาทำให้ชุมชนในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว

จังหวัดจันทบุรี ไม่อาจได้รับชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรมจากรัฐได้ นอกจากนั้น การแก้ไขปัญหาล้างป่าในพื้นที่โดยการจัดทำสวนสัตว์โดยชุมชนซึ่งจะสนับสนุนต่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนไม่สามารถกระทำได้ หากปัญหาดังกล่าวข้างต้นยังไม่ได้รับการแก้ไขย่อมส่งผลทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อชุมชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากล้างป่า สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้รับความคุ้มครอง

ปัญหาดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ล้างป่าในตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีซึ่งมีแนวทางที่จะให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากล้างป่ามีสิทธิได้รับการชดเชยที่เป็นธรรมและมีการรับรองสิทธิชุมชนในการดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะเพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากล้างป่าในพื้นที่อย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่พระราชบัญญัติสวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เพื่อหาแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องที่ทำให้ชุมชนไม่สามารถใช้ประโยชน์จากล้างป่าในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม เมื่อได้คำตอบซึ่งเป็นข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยแล้วจะได้จัดทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากล้างป่าได้อย่างยั่งยืน เมื่อปัญหาล้างป่าได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นการอนุรักษ์ล้างป่าของประเทศไทยจึงจะสอดคล้องต่อหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนอันทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากล้างป่าทั้งในการสร้างรายได้จากสวนสัตว์ให้แก่ชุมชนลดปัญหาล้างป่าเข้ามาก่อความเสียหายในชุมชน นอกจากนั้น การอนุรักษ์ล้างป่าที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพจะทำให้คุณภาพของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าและชุมชนโดยรอบดียิ่งขึ้นอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดและหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ล้างป่าโดยชุมชนซึ่งได้แก่ หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทฤษฎีสิทธิและเสรีภาพ และภารกิจของรัฐ

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ล้างป่าโดยชุมชนซึ่งได้แก่ กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศ

2.3 เพื่อทบทวนและวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ล้างป่าโดยชุมชน ในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ประเด็นปัญหาวิจัย
1. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดและหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชนซึ่งได้แก่ หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทฤษฎีสีทธิและเสรีภาพ และภารกิจของรัฐ	ประเด็นเรื่อง หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทฤษฎีสีทธิและเสรีภาพ และภารกิจของรัฐ และกฎหมายที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชนซึ่งได้แก่ กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศ	ประเด็นเรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชน
3. เพื่อทบทวนและวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชน ในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดจันทบุรี	ประเด็นเรื่อง กฎหมายที่สนับสนุนต่อการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชน ในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีความเหมาะสม

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาและวิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา 2 ประเด็นดังนี้
ประเด็นที่เป็นปัญหา

- 1) ปัญหาในการได้รับชดเชยเยียวยา ค่าเสียหายที่ไม่เหมาะสม
- 2) ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำสวนสัตว์โดยชุมชน ประเด็นด้านกฎหมายและทฤษฎี

กฎหมายและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นกฎหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทฤษฎีสีทธิและเสรีภาพ และภารกิจของรัฐ ดังนี้

- (1) กฎหมายระหว่างประเทศ ประกอบด้วย
  - อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์
  - ปฏิญญากรุงริโอ เดอจาเนโร ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา
- (2) กฎหมายภายในประเทศ ประกอบด้วย
  - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
  - พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535
  - พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545
  - พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551
  - ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(3) กฎกระทรวง ระเบียบและคำสั่ง

- กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540 ออกตามความในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

- กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2547

- พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนสัตว์ พ.ศ. 2497

- พระราชกฤษฎีกาโอนกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ พ.ศ. 2546

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยกำหนดกลุ่มประชากรที่ศึกษาที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยที่กำหนดเฉพาะชุมชนในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาช้างป่า

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

พื้นที่ศึกษาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกกระจายทั่วพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี รวม 6 หมู่บ้าน

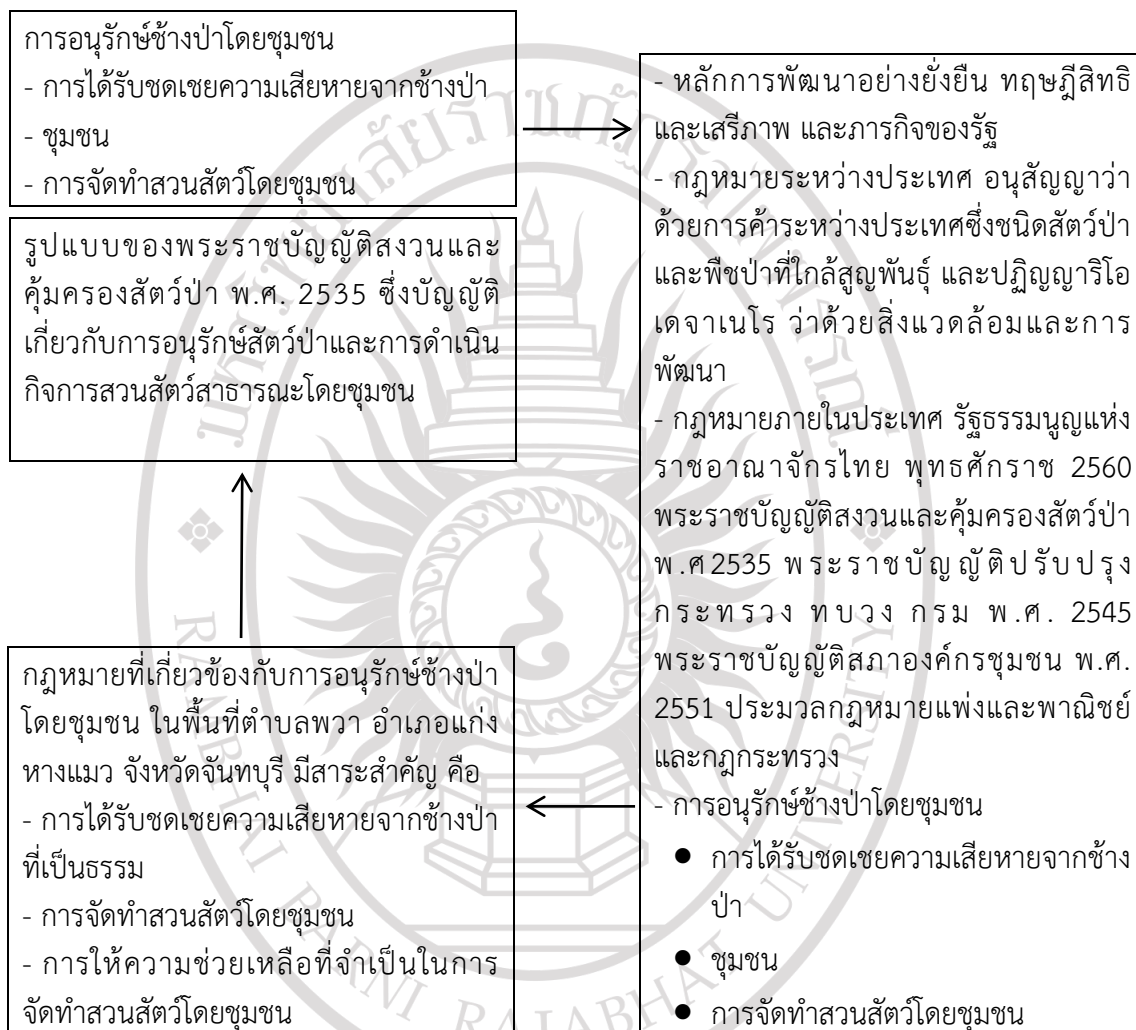
4 กรอบแนวคิดและสมมุติฐานของการวิจัย

4.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชน ในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีนั้น มีปัญหาเนื่องจากเมื่อช้างป่าได้เข้ามาหากินบริเวณชุมชนก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยผู้ที่ได้รับความเสียหายได้รับเงินช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายที่ได้รับซึ่งส่งผลสิทธิในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญไม่ได้รับความคุ้มครอง ทั้งการแก้ไขปัญหาช้างป่าอย่างยั่งยืนโดยการจัดทำสวนสัตว์เพื่อให้ช้างป่าได้มีบริเวณอยู่อาศัยและหากินในพื้นที่ไม่ออกมาสู่ชุมชนซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้จึงใจให้เกิดการอนุรักษ์ช้างป่าซึ่งยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ นำมาสู่การวิเคราะห์หาคำตอบถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชน การวิเคราะห์จะได้ยึดหลักการพัฒนายั่งยืน ทฤษฎีสิทธิและเสรีภาพ และภารกิจของรัฐที่ปรากฏในอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ ปฏิญญาริโอ เดจาเนโร ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตลอดจนกฎหมายแม่บทและกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎกระทรวงระเบียบและคำสั่งที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540 ออกตามความในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2547 พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การสวนสัตว์ พ.ศ. 2497 และพระราชกฤษฎีกาโอนกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ พ.ศ. 2546

เมื่อได้คำตอบจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นในการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชน ในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้กรอบโครงสร้างกฎหมายที่สมบูรณ์มีเนื้อหาครอบคลุมบทบัญญัติ

เกี่ยวกับ การได้รับความช่วยเหลือเยียวยาที่เป็นธรรมจากปัญหาช้างป่า การจัดตั้งสวนสัตว์โดยชุมชน อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป (ดูภาพประกอบแนวคิดการวิจัย)

4.2 สมมติฐานการวิจัย

การอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชน ในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีพบว่าเกิดปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในภัยพิบัติที่เกิดจากช้างป่า ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำสวนสัตว์เพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่าอย่างยั่งยืนและปัญหาเกี่ยวกับชุมชนในการอนุรักษ์ช้างป่าซึ่งระบบที่นำมาบังคับใช้ตามกฎหมายนั้นยังไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทฤษฎีสีทธิและเสรีภาพ และภารกิจของรัฐ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชนโดยนำแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย ตลอดจนนำข้อกฎหมายของต่างประเทศมาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชนได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

5 คำถามการวิจัย

1. ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในภัยพิบัติที่เกิดจากช้างป่า
2. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำสวนสัตว์เพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่าอย่างยั่งยืน
3. ปัญหาเกี่ยวกับชุมชนในการอนุรักษ์ช้างป่า

6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ทราบถึงแนวความคิดและหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชนซึ่งได้แก่ หลักการพัฒนายั่งยืน ทฤษฎีสีทธิและเสรีภาพ และภารกิจของรัฐ
- 6.2 ทำให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชนซึ่งได้แก่ กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศ
- 6.3 เป็นข้อเสนอในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างป่าโดยชุมชน ในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี